

Ceacht 6:

**Cúnamh a fháil nuair a
mhaireann d'ábhar digiteach
go brách is cosúil**

Ceacht 6: Cúnamh a fháil nuair a mhaireann d'ábhar digiteach go brách is cosúil

Croí-choincheap:

Trí iniúchadh a dhéanamh ar chomh buan atá ábhar digiteach, cabhrófar le scoláirí a bheith níos freagraí nuair atá siad ag gnéastéacsáil agus ag comhroinnt grianghraf.

Toradh:

Cruthóidh na scoláirí feachtas feasachta chun tacú le daoine atá thíos le comhroinnt neamhthoilteanach ábhar dlúthphearsanta. Beidh na scoláirí in ann tuairisc a thabhairt ar chásanna inar tharla comhroinnt neamhthoilteanach agus céimeanna a ghlacadh chun cosc a chur ar an ábhar díobhálach scaipeadh níos faide agus teacht ar sheirbhísí tacaíochta.

Naisc churaclaim:

Gearrchúrsa OSPS na Sraithe Sóisearaí:
Snáithe 2 Aire a thabhairt dom féin agus do dhaoine eile: Frithbhulaíocht agus **Snáithe 3 Dul i bpáirt le chéile:** An speictream caidrimh
OSPS na Sraithe Sóisearaí: Modúil: Cairdeas; Oideachas caidrimh agus gnéasachta

Acmhainní a theastaíonn:

Rólghlacadh ar Bhileog Oibre 6.1, liosta de na heagraíochtaí a chabhróidh leat ó Aguisín 2

Modheolaíochtaí:

Rólghlacadh, obair ghrúpa

An ceacht seo a oiriúnú do scoláirí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu

- Beidh rannpháirtíocht mhaith i nGníomhaíocht 1 ag brath ar scileanna maithe litearthachta a bheith ag na scoláirí. Tá ról Dheirdre, Paul agus Jack difreáilte ionas go mbeidh fáil ag léitheoirí níos laige orthu. D'fhéadfadh deacracht a bheith

ag scoláirí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu léamh os ard. Ná cuir brú ar scoláirí aonair léamh os ard.

- I gcás scoláirí a bhfuil riachtanais bhreise acu, d'fhéadfadh Gníomhaíocht 3 a bheith níos éasca ná Gníomhaíocht 1 agus Gníomhaíocht 2 agus d'fhéadfaidís an t-eolas a fuarthas sna ceachtanna roimhe seo a atreisiú. Úsáid Bileog Oibre 6.3 (b), an bhileog oibre dhifreáilte, le haghaidh scoláirí a bhfuil scileanna litearthachta níos laige acu.

Nóta don mhúinteoir:

Moltar na **treoirínte dea-chleachtais** a léamh sula dtugtar faoin gceacht. Sula dtugtar faoi aon cheann de na gníomhaíochtaí atá san acmhainn seo, tá sé tábhachtach go bhfuil bunrialacha soiléire leagtha síos agat leis an rang agus go gcreideann na scoláirí gur timpeallacht oscailte chineálta é an rang OSPS. Tóg d'am ag tabhairt cuntais ar na tacaíochtaí atá ar fáil do scoláirí (laistigh agus lasmuigh den rang), i gcás ina bhfuil aon cheann de na saincheisteanna a pléadh sa rang ag cur isteach orthu agus go gcaithfidh siad labhairt le duine éigin. Abair leo agus déan pointe de má thugann aon duine le fios go bhfuil gníomh gnéasach faoi aois ag tarlú, go mbeidh sé de dhualgas ort tuairisc maidir leis sin a thabhairt don Teagmhálaí Ainmnithe. Is fearr gan cásanna a tharla i ndáiríre, a bhfuil cur amach ag na scoláirí orthu, a phlé. Ina ionad sin b'fhéarr an plé a dhíriú ar na cásanna a chuirtear i láthair sna ceachtanna.

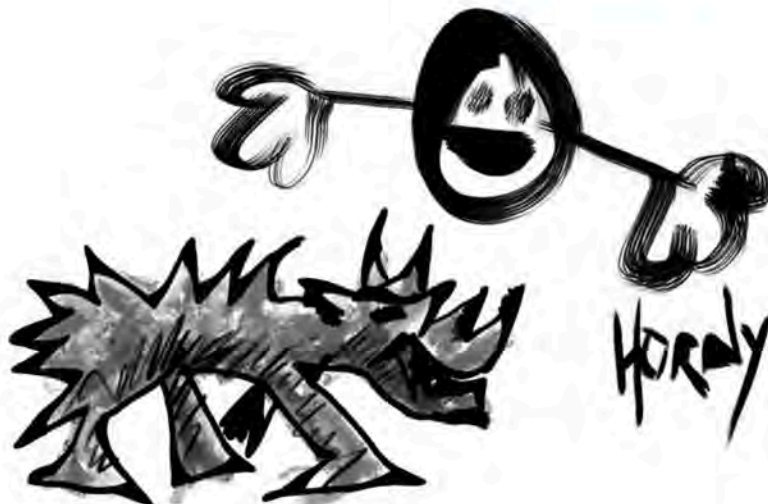
GNÍOMHAÍOCHT 1: Seasmhacht ábhar digiteach

1. Tabhair carachtar difriúil d'aon scoláire dhéag sa rang. Ba cheart do gach scoláire an script atá ar **Bhileog Oibre 6.1** a léamh. Níl aon chumadóireacht le déanamh ag na scoláirí sa gníomhaíocht seo.
2. Míntear i ngach script conas a chonaic an carachtar na hiomhánna gnéastéacsála sa deireadh. Léifidh scoláire i ndiaidh scoláire a gcuid scrípteanna agus de réir a chéile foghlaimeoidh an rang chomh buan atá ábhar digiteach agus cé chomh deacair atá sé smacht a fháil ar cé a fheiceann ábhar gnéastéacsála tar éis é a chomhroinnt go digiteach.

! Nóta don mhúinteoir:

Ní mór duit a bheith an-chúramach nuair a bheidh tú ag sannadh ról le haghaidh na gníomhaíochta seo. D'fhéadfadh taithí dhíreach a bheith ag roinnt scoláirí ar eachtra den chineál céanna iad féin. B'fhéidir gurbh fhearr iarraidh ar dhaoine ar mian leo na scrípteanna a léamh déanamh amhlaidh, nuair is féidir.

Arís, ba cheart duit béim a chur ar an bhfíric go bhfuil sé mídhleathach íomhánna gnéastéacsála a bhaineann le mionaoisigh a chruthú, a chomhroinnt nó a shealbhú.

1. Deirdre (Íospartach)

Haigh! Is mise Deirdre agus táim 16 bliana d'aois. Is breá liom hip hap, a bheith ag dearadh cártaí agus Paul, mo bhuachaill iontach. Táimid le chéile le bliain anois. Bíonn an oiread spraoi againn le chéile. Bíonn go leor brú orm ar scoil agus ag cónaí le mo mhuintir. Tugann Paul cúnamh dom an lá a chur tharam! Cé go bhfuil cion mo chroí agam air, nílím réidh le caidreamh collaí a bheith agam leis. Tá a fhios agam go dtarlóidh sé lá éigin. Faoi láthair, seolaim grianghraif chuige ach níl cead ag aon duine eile iad a fheiceáil! Is maith leis iad agus nuair atá seisean sásta tá mise sásta.

2. Paul (Buachaill)

Bail ó Dhia ort, mise Paul agus táim 16 bliana d'aois. Ba mhaith liom scannáin a stiúradh lá éigin. Táim féin agus Deirdre ina gcónaí in aice lena chéile ach níor bhuaileamar le chéile go ndeachamar chuig an nGaeltacht. Bímid mór le chéile mar tá an bheirt againn réchúiseach agus cruthaitheach. Is cantalach an rud é a bheith i do dhéagóir uaireanta. Bíonn sé deacair do spás féin a fháil. Ar a laghad ar bith nuair a chuirimid teachtaireachtaí agus snapanna chuig a chéile tá a fhios agam nach bhfeicfidh na deirfiúracha fiosracha níos sine atá agam na pictiúir. Priobháideach atá siad!

3. Gavin (an cara is fearr atá ag Paul)

Dia duit, is mise Gav agus is mise an cara is fearr atá ag Paul... nó an cara ab fherr a bhí aige, gur bhuail sé le Deirdre. Chaithimis ár laethanta ag déanamh físeáin éachtaí le haghaidh YouTube, ag iarraidh go scaipfidís ar fud an idirlín ach níl aon am aige na laethanta seo. An lá cheana bhí mé ag féachaint ar roinnt de na píosaí scannáin a rinneamar, i bhfillteán comhroinnte ar líne, nuair a tháinig mé ar roinnt pictiúr gáirsiúil de Dheirdre. Ba chosúil go raibh sioncronú déanta ag Paul, an t-amadán, ionas go ndéantar cóip chúltaca dá chuid grianghraif ar líne. Scaipfidh siad seo ar fud an idirlín nuair a phostálaim iad, nach é sin a bhí Paul ag iarraidh ar aon nós. B'fhéidir go dtiocfadh ciall aige sa deireadh thiar.

4. Ellie (col ceathrar níos óige le Deirdre)

Ó dhiabhail, tá siad seo lofa! Ní chreidim é seo. Is mise Ellie agus táim sa chéad bhliain. Tá cairde iontacha déanta agam sa deireadh, d'éirigh liom cúl a thabhairt do na hamadáin a bhíodh in éineacht liom sa bhunscoil agus anois tá sé seo tarlaith. Tá pictiúir nocht de Dheirdre, col ceathrar liom, ar fud na scoile agus ar fud an idirlín. Nach dtuigeann sí go bhfuilimse ag iarraidh dul chun cinn a dhéanamh anseo? Níor mhiste liom ach táimid cosúil lena chéile agus is iomaí duine a cheapann gur deirfiúracha sinn. Anois ceapfaidh gach duine nach bhfuil ionam ach striapach agus go rachainn le duine ar bith. Cuireann sí déistin orm.

5. Iníon Uí Chionnaith (Múinteoir i scoil Dheirdre)

Ceann de na laethanta sin nach múintear dada duit faoi ag an gcoláiste! Is múinteoir Francise agus staire mé anseo i Scoil Naomh Muire ach is fearr liom cispheil ná aon rud eile. Tá ag teip orainn le blianta dul thar chéimeanna an ghrúpa in aon chomórtas agus ansin d'éirigh linn inniu! Bhuail cailíní na foirne mionúir an craobhchomórtas réigiúnach. Ní chreidim é! Ina dhiaidh, bhí na cailíní ag iarraidh grianghraif a ghlacadh leis an trófaí. Thóg mé ceann dá gcuid fóin chun pictiúir a ghlacadh. Nuair a phioc mé suas é le pictiúir a thógáil, tháinig na híomhánna is déanaí suas ar an scáileán. Ina measc bhí cúpla pictiúir nocht de chailín a aithním ón scoil. Tá sí i gceann de na ranganna móra. Caithfidh mé na pictiúir seo a thaispeáint don phríomhoide. Déarfainn go bhféadfadh sé seo a bheith an-tromchúiseach.

6. Mark (athair Dheirdre)

Chomh maith is nach raibh lá sách crua agam, tá an príomhoide tar éis iarraidh orm dul isteach chuig scoil Dheirdre. Ar theacht chun na hoibre dom ar maidin bhí nasc chuig suíomh idirlín seolta ag duine éigin anaithnid chugam. Ghlac mé leis gur turscar a bhí ann, agus scríos mé an teachtaireacht. Mar sin féin, chuir mo mhac is sine téacs chugam á rá go raibh grianghraif nocht de Dheirdre ar fud an tsuímh idirlín seo agus go gcaithfinn rud éigin a dhéanamh faoi. An samhlófa a leithéid de rud? Pictiúir de mo chailín beag ar shuíomh idirlín agus cead ag duine ar bith a bheith ag stánadh uirthi! Ar ndóigh tá sí trína chéile. Tá an mhaidín caite agam ag iarraidh na grianghraif a bhaint anuas, ag iarraidh rudaí a chur ina gceart mar a dhéanann tuismitheoirí i gcónaí, ach is cosúil go bhfuil úinéirí an tsuímh lonnaithe ar an taobh eile den domhan agus níl siad do mo fhreagairt. Fan go bhfaighidh mé greim ar an té a rinne é seo uirthi.

Bileog Oibre 6.1:

Seasmhacht ábhar digiteach

7. An Garda Fitzpatrick

Ar an drochuair, tá cásanna mar seo sách coitianta na laethanta seo. Chuir an príomhoide thuas i scoil Naomh Muire na grianghraif de Dheirdre faoi mo bhráid, nuair a chuala sí faoin eachtra ar dtús. Cé go ndearnamar ár ndícheall na pictiúir a bhaint anuas chomh tapa agus ab fhéidir, bhí an damáiste déanta ag an bpointe sin ar aon nós. Nuair a scaiptear na grianghraif, bíonn sé beagnach dodhéanta iad a bhaint go hiomlán. Tá comhad curtha le chéile againn ar an gcás ach is deacair a rá cad a tharlóidh anois. Tá muintir Dheirdre ag iarraidh pionós a chur ar Gavin faoin méid a rinne sé. Má ionchúisítear é, measaim go ndéanfar Paul a ionchúiseamh freisin, cé nach raibh sé i gceist ag Paul riamh Deirdre a ghortú.

8. Orla (comrádaí ranga ag an Ollscoil)

Nuair a bhuaill mé le Deirdre an chéad lá riamh, bhí a fhios agam go bhfaca mé cheana í. Cheap mé go raibh mé á cheapadh sin mar gheall ar chomh cosúil lena chéile is atáimid. Tá an bheirt againn i mbun staidéir ar Léann na nDámh in UCD ach is breá leis an mbeirt againn na taibhealaíona. D'éiríomar an-mhór le chéile tar éis dúinn a bheith ag obair le chéile i gcumann ceoil an choláiste. Is duine spráilí í Deirdre agus tá sí an-dathúil. Caithfidh mé a rá gur cheap mé go raibh sé cineál aisteach chomh neirbhíseach is a bhíonn sí timpeall ar bhuaichailí, go speisialta nuair a bhímid amuigh oícheanta. Sa dara seimeastar a bhíomar nuair a chuireamar dó agus dó le chéile. Ar ndóigh, bhí na pictiúir go léir feicthe againn sa 6ú bliain nuair a bhí siad ar fud an idirlín. Níor labhair aon duine againn le Deirdre faoi. Ceann de na rudaí sin atá nach labhraítear fúthu riamh atá ann.

9. Stephanie (Earcaí)

Bímid an-ghnóthach i mí Eanáir. Déanann daoine rúin don Bhliain Nua chun poist a athrú. Idir an dá linn, tá go leor cuideachtaí ag cur tograí nua ar bun agus ag cuardach go leor daoine chun poist a líonadh. Bhí post iontach le líonadh againn le gairid sa tionscal caidrimh phoiblí (PR). Nuair a bhuaileamar le Deirdre, bhí cuma mhaith uirthi mar iarrthóir. Tá sí an-nuálach agus bhí sí ina bainisteoir cumarsáide le cumann mór ceoil. Bhíomar díreach ar tí an post a thairiscint di nuair a tháinig rud éigin chun solais. Mar chuid de na scrúduithe cúlra a dhéanaimid ar gach iarrthóir ionchais, d'aimsíomar roinnt pictiúir gháirsiúla di a bhí ar líne. Bhí duine ar bith in ann iad a aimsiú ach cuardach simplí a dhéanamh. Toisc go bhfuil bainistiú clú agus cáil rithábachtach don ghnó seo, bhí drogall mór orainn Deirdre a fhostú tar éis dúinn na pictiúir a fheiceáil.

10. Cathal (Fear céile Dheirdre)

Chas mé féin is Dee ar a chéile nuair a bhíomar 30. Tar éis dom 30 bliain a bhaint amach thuig mé go raibh sé thar am agam socrú síos. Chláraigh mé le seirbhís geandála ar líne agus chas mé le Dee. Bhí sí cúthail ar dtús shilféa. Ní mórán a bhí le rá aici ina cuid téacsanna agus bhí mé ag ceapadh gur beag spéis a bhí aici ionam. Shocraigh mé bualadh léi, ar aon chaoi, agus, mar a deir siad, ní gá a thuilleadh a rá! Bhíomar ag siúl amach le chéile ar feadh thart ar bliain nuair a d'inis sí dom faoi na grianghraif agus an drochbhail a d'fhág siad uirthi le blianta. Ar ndóigh, b'fhéarr liom i bhfad nach mbeadh uirthi dul tríd an gcruachás sin ach ní athraíonn sé an chion atá agamsa uirthi. Nach iomaí duine a bhfuil pictiúir acu den saol atá caite ab fhéarr leo a chur i bhfolach?

11. Jack (Garmhac Deirdre)

Dia duit, is mise Jack agus táim 12 bhliain d'aois. Sa rang staire, caithfidh gach duine i rang a sé tionscadal a dhéanamh ar an duine is sine a bhfuil aithne acu air. Táim ag déanamh mo thionscadail ar mo Mhamó Dee. Táim chun cúpla ceist a chur uirthi. D'úsáid mé an t-idirlíon chun féachaint ar roinnt de na feidhmchláir a bhíodh in úsáid ag Mamó Dee. Níl go leor de na feidhmchláir ann níos mó! Is iontach an rud a bheith ag breathnú ar na teachtaireachtaí a sheol Mamó Dee chuig a cairde nuair a bhí sí ar comhaois liomsa. Bhí roinnt pictiúir agus í nocht ann freisin. Scanraigh siad sin mé i dtosach! Ach tá siad i ndroch-chaoi, nílím cinnte fiú an pictiúir chearta iad. Is dóigh nach raibh mórán imní ar dhaoine faoina bpríobháideachas an uair sin.

GNÍOMHAÍOCHT 2:

Conas déileáil agus cúnamh a fháil

1. I ngrúpaí, déanfaidh na scoláirí anailís ar na scéalta a d'inis na carachtair éagsúla i nGníomhaíocht 1. Tabharfar scéal beirt charachtar do gach grúpa le scrúdú.
2. Déanfaidh na grúpaí difriúla iarracht ansin na ceisteanna seo a leanas a fhreagairt:

C. Cad a d'fhéadfaí a dhéanamh ionas nach rachadh an cás ó smacht, mar a tharla?

Freagra samplach: I measc na réiteach: tuairisc a thabhairt faoin ábhar don tseirbhís atá ag óstáil an ábhair, iarraidh ar an gciontóir an t-ábhar a bhaint, éileamh um an gceart go ligfí i ndearmad a chur isteach, an méid a tharla a thuairisciú do scoil/na Gardaí, tacaíocht a lorg ón teaghlach/ cairde/múinteoirí/Líne Chabhrach na Leanaí.

C. Cad a d'fhéadfaí a dhéanamh ionas nach bhfeicfeadh do charachtar na híomhánna?

C. Cén tacaíocht a bheadh ag teastáil ó na carachtair, chun déileáil leis an eachtra?

3. Nuair a bhíonn roinnt ama ag na grúpaí plé a dhéanamh ar na gníomhaíochtaí a d'fhéadfaí a ghlacadh chun cosc a chur ar an eachtra dul ó smacht, ba cheart dóibh na gníomhaíochtaí sin a chur os comhair an ranga ar fad agus iad a phlé leo.

GNÍOMHAÍOCHT 3:

(roghnach): Cuir feachtas feasachta ar bun

1. Ag úsáid na gceachtanna a foghlaimíodh i nGníomhaíochtaí 1 agus 2, cruthóidh scoláirí a bhfeachtas feasachta féin chun dul i ngleic leis an tsaincheist a bhaineann le comhroinnt neamhthoilteanach íomhánna.
2. Oibreoidh na scoláirí le chéile arís i ngrúpaí agus roghnóidh siad díriú ar aon cheann de na topaicí seo a leanas:
 - Cuidiú le híospartaigh tacaíocht a aimsiú agus a chur in iúl dóibh nach orthusan atá an locht.
 - Cuideoidh siad le ciontóirí/daoine sa slua a aithint nach mbíonn sé ceart go leor riamh íomhánna príobháideacha daoine eile a chomhroinnt.
 - Tacú le híospartaigh ar comhroinneadh íomhánna dlúthphearsanta leo go neamhthoilteanach.
 - Cur in iúl cén sórt éifeachtaí a bhíonn ag comhroinnt neamhthoilteanach ar an íospartach.
 - Aird a tharraingt ar an gcaoi a bhfuil sé mídhleathach do dhaoine faoi 17 mbliana d'aois íomhánna gáirsiúla a chomhroinnt.
 - Aird a tharraingt ar bheartas na scoil maidir le gnéastéacsáil.
 - Aon ábhar eile ábhartha.
3. Cuideoidh **Bileog oibre 6.3** le scoláirí a bhfeachtas feasachta a phleanáil agus a bheachtú (tá leagan difreáilte den bhileog oibre seo faoi iamh freisin).

Úsáid an bhileog oibre seo chun cuidiú leat d'fheachtas feasachta a fhorbairt.

1. Cén sórt scileanna atá agat? D'fhéadfaidís sin a bheith áisiúil le haghaidh d'fheachtais.

- Ealaín Ceol Físghrafadóireacht
 Caint phoiblí Drámaíocht Scríbhneoireacht
 Dearadh Meáin dhigiteacha Meáin shóisialta
 Eile:

2. Cén gníomh a bhfuil suim agat a fhiosrú i d'fheachtas?

- ★ A chur in iúl d'íospartaigh nach bhfuil an locht orthu.
- ★ Cuidiú le daoine a aithint nach bhfuil sé ceart riamh íomhánna pearsanta daoine eile a chomhroinnt.
- ★ Tacú le híospartaigh a ndéantar comhroinnt neamhthoilteanach ar ábhar dlúth phearsanta leo.
- ★ An tionchar a bhíonn ag comhroinnt neamhthoilteanach a chur in iúl.
- ★ Béim a leagan ar an dlí, go bhfuil sé mídhleathach ag daoine faoi 17 mbliana d'aois íomhánna gáirsiúla a chomhroinnt.
- ★ Topaic ábhartha eile:

3. Spriocphobal?

4. Teachtaireacht d'fheachtais?

5. Cén treoir chun gnímh a bheidh ag d'fheachtas? (e.g. Déan teagmháil, Déan é mar sin, Seas in aghaidh...)
.....

6. Seo cúpla moladh d'fheachtas frithbhulaíochta ar fud na scoile. Roghnaigh ceann amháin nó forbair do bhealach uathúil féin.

- ★ Reáchtáil feachtas póstaer.
- ★ Cruthaigh bileoga eolais nó irisí.
- ★ Reáchtáil feachtas sna meáin shóisialta
- ★ Cruthaigh acmhainní físe a chuireann comhroinnt fhreagrach grianghraf chun cinn.
- ★ Iarr ar scoláirí gealltanais a dhéanamh agus a thaifeadadh go mbeidh siad ómósach ar líne.
- ★ Tabhair óráid do phiaraí agus do scoláirí níos óige.
- ★ Eile:

7. Déan taighde ar fheachtais feasachta eile. Tá smaointe ar www.watchyourspace.ie agus ar www.saferinternetday.ie le haghaidh feachtas feasachta sábháilteachta idirlín éagsúla.

Bileog oibre 6.3 (b):

Feachtas feasachta a fhorbairt

Úsáid an bhileog oibre seo chun cuidiú leat d'fheachtas feasachta a fhorbairt.

1. Cén sórt scileanna atá agat? D'fhéadfaidís sin a bheith áisiúil le haghaidh d'fheachtais.

- Ealaín Ceol Físghrafadóireacht
 Caint phoiblí Drámaíocht Meáin shóisialta
 Eile:

2. Spriocphobal?

- Leanáí Déagóirí Daoine Fásta

3. Teachtaireacht d'fheachtais?

4. Seo cúpla moladh d'fheachtas frithbhulaíochta ar fud na scoile.
Roghnaigh ceann amháin nó roghnaigh do bhealach uathúil féin.

- ★ Réachtáil feachtas póstaer.
- ★ Cruthaigh bileoga eolais nó irisí.
- ★ Réachtáil feachtas sna meáin shóisialta
- ★ Cruthaigh físeán maidir le comhroinnt shábháilte grianghraf.
- ★ Iarr ar scoláirí gealltanais a thabhairt go mbeidh siad cineálta ar líne.
- ★ Tabhair óráid do scoláirí níos óige.
- ★ Eile:

5. Déan taighde ar fheachtais feasachta eile. Tá smaointe ar www.watchyourspace.ie agus ar www.saferinternetday.ie le haghaidh gníomhaíochtaí sábháilteachta idirlín éagsúla.